

Šarišský bard Ján Lazorík sa nebál smrti, len o svoje zbierky

Autor: Mária Pihuličová

Najtťažšie chvíle v kolobehu života človeka sú, keď niekto z tohto sveta odíde. O to ťažšie je to, keď ide o človeka veľkého ducha, ktorý svoj život prežil tak plodne, že sa zdá, že to nie je ani možné, že je život na také čosi prikrátky. Takým človekom, ktorý urobil kus práce, aký neurobili ani niektoré inštitúcie za celú dobu svojho fungovania, bol Ján Lazorík. Posledný rozhovor v médiách s ním

vyšiel v Prešovských novinách na začiatku tohto roka.

KRIVANY. Auto som zaparkovala v centre Krivian a vydala sa hľadať pešo. Kráčala som s bážňou, očakávaniami, rešpektom i radosťou. Pracovný výjazd mal tentoraz cieľ jasný - návšteva Jána Lazoríka. Odkladať sa už nedalo. Tri listy a dve knihy, dokonca adresované do redakcie priamo mne. Knihy nové, doplnené o plno komentárov, poznámok. Listy písané na stroji i rukou. Všetky v duchu celoživotného boja za spravodlivosť, nárečie a spisovný jazyk. I so spoločným menovateľom - žiaden redaktor sa už ani neukáže.

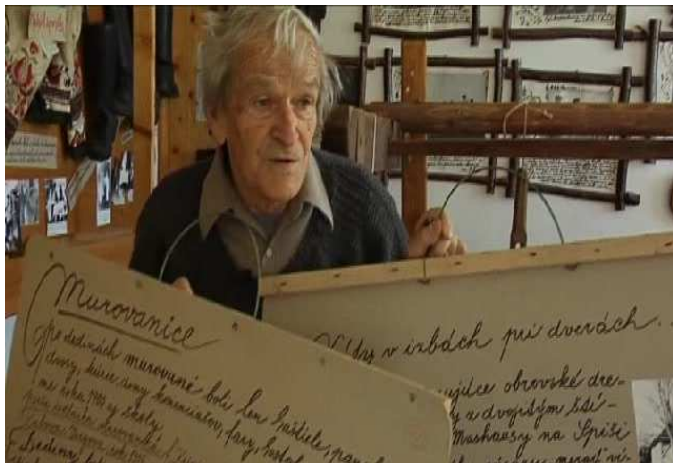
Hlava ako encyklopédia

Bolo načase toto presvedčenie opraviť. Vstúpiť k nemu do izby bolo zážitkom. Nefalšovaná radosť z návštevy a stále dôstojné vystupovanie, i napriek nalomenému zdraviu. Dosiaľ pre mňa známy len v kroji na festivale, teraz už v domácom oblečení. Tak ma pred necelým rokom privítal etnograf, národopisec a osobnosť ľudovej kultúry Ján Lazorík. „Ahá, Pihuličová, znam, čítam. Dobre píšete, ale si zapamätajte, že dvojitý zápor sa nepoužíva! Žiadne nedalo sa nevšimnúť!“ poučil ma hneď po zoznámení. Stále vo mne vzbudzoval rešpekt. A na druhej strane obrovskú radosť, odmala som ho pokladala za veľkého človeka. „Ja vás poznám,“ prekvapil ma hneď, čo som sa usadila. Meno nie je z tohto regiónu. To hneď zhodnotil. Keď som prezradila svoje dievčenské, v momente lokalizoval rodisko môjho ocka. A keď som povedala, odkiaľ som ja, v momente priradil k obci meno nášho folklórneho súboru. A ja som len udivene otvárala ústa. Vedel, s akým programom sme vystupovali, na ktorých ročníkoch, že si ma pamätá i s nástrojom. Len som čoraz viac doširoka otvárala oči. Keď to tak zosumarizoval, vyšlo jediné. „Dobre, tak to nie ste Pihuličová, lebo ste od nás, ste naša. To mi budete rozumieť...“

Kde je naša tribúna?

Prekvapenie, ktoré mi spôsobil, sa nevytratilo počas celého nášho stretnutia. Hovoril ako z knihy. Keďže o návšteve vedel, na kôpke už čakala celá kopa dokumentov a papierov. „Aha, toto tu, taký maličký kúsok z toho, za čo som celý život bojoval a všetko zbytočne. 35 kíl listov som napísal a nič z toho,“ povzdychol si s ťažkou. Napriek tomu, že bolo vidno, že mu nie je najlepšie, neprestal rozprávať. „Mám desaťtisíce záberov, fotografií. A čo z toho? Neexistuje žiadna tribúna pre ľudovú tvorbu, žiaden časopis. Štát sa má starať o kultúru ľudu, svojho národa. Stretol som sa s Jožkom Príhodom, ešte pred jeho smrťou. On mal okolo 120 magnetofonových pásov, a keď umrel, všetko išlo do smetí. Takáto tragédia sa

stala. A čo bude po mne? Keď sa stane vákuum v nejakom smere, vyplnia to živly, ktoré sú proti ľudovej tvorbe, lebo z nej nič nemajú, ale sú pri moci a chcú, aby nebola žiadna konkurencia,“ rozprával Lazorič. Veľmi ťažké srdce mal na médiá. „Ako vyzerá naša STV? Krásna Valentína, Vojna kuchárov. Keď niečo ľudové, tak ide na obed. Napríklad Kapura nemá právo ísť večer a dáva sa len na druhom programe. Ani jedna súťaž nie je o tom, povedz pieseň, múdroslovie a koľko by sa z toho len dalo urobiť relácií! No my nemáme platformu, lebo je obsadená všetkým iným, len nie naším,“ rozprával vtedy Lazorič.

Človek si má uctiť a obdivovať

„Mám tisíce listov, čo som písal na všetky strany, chcel som samozrejme veci, v prvom rade, aby školy učili deti o tom, v čom sa narodili, o zvykoch, piesňach, tancoch. Princíp diverzity funguje na tom, že svet bol stvorený na základe toho, aby mal čo človek obdivovať a uctiť si, lebo zvierá nevie obdivovať a uctiť a to je jediná známka človeka,“ povedal so zápalom. Ten mu nikto vziať

nemohol. Ani tí „najvyšší“. Ťažké srdce mal na ministrov. „Vraj na ľudovú tvorbu nedajú ani halier, lebo bola slúžka komunizmu,“ ťažkal si.

Ľud hlavne žil

Z jeho pera vyšlo 77 scénok. A nielen tance a spievanie. „Veď národ neprespieval, nepretancoval, ale hlavne prežil. Vo svojich zvykosloviach, životných spôsobochoch. A keď vezmeme národu to, čím žil, tak národ prestane sám seba poznať.“ Rozprával ako z knihy. Nehovoril naučené frázy, slová mu šli od srdca. Ak sa chvíľami stalo, že si nevedel na niečo spomenúť, len kývol rukou - počkajte! A zamyslel sa. Trvalo to i dve, tri minúty, ale prišiel na meno či dátum a pokračoval ďalej. Jednoducho, ani vek, ani zdravie mu neubrali na obdivuhodnej sile ducha a pamäti.

Čo bude s tým všetkým?

Bolela ho však ľudská zloba. „Jedno hovädo mi dalo podpáliť sypanec, kde som mal archív. Toto, čo som ja zažil, to sa ani vypovedať nedá. A obžalovať nie je kde, nie je komu,“ stisol ruku do päste a v očiach mal smútok zmiešaný so spravodlivým hnevom.

Pomaly ma povodil po svojom dome, poukazoval knihy, listy, predmety, zápisky, fotografie. Nestačila som sa čudovať. Cítila som sa, akoby som sa vrátila v čase. Tisícky a tisícky artefaktov a papierov. Už vtedy sa bál smrti. Ale nie kvôli sebe, ale kvôli tomu, čo bude s tým všetkým. „Ja som amatér zberateľ múzeí, ktorý ide umrieť. A toto chýba, že keď umrie zberateľ - amatér, žeby z tej inštitúcie prišiel zodpovedný pracovník a aby to všetko zachránil archivoval,“ povedal vtedy.

On odišiel, všetko po ňom ostalo

Jedno vzácne popoludnie ubehlo ako voda a hoci by vedel rozprávať do rána, videla som na ňom, že je unavený, čo i sám potvrdil. „Nikdy nezabudnite na svoje nárečie! A nehanbite sa zaň! Toto je neoceniteľný poklad. Nárečia sú pokladmi,

keď žijú, žije i národ,“ poučoval ma. Na tieto slová si často spomínam, keď „prepínam“ zo slovenčiny do nárečia. Nehanbiť sa, povedal ujo Lazorík... „Ešte prídte, barskedy, ja vám toho porozprávam, bo ste ešte mladá, ešte sa musíte veľa učiť!“ lúčil sa so mnou. Ďalšie stretnutie sa už nekonalo. Dúfala som, že ho stretnem na tohtoročnom krivianskom festivale. Nestalo sa tak, už naň neprišiel. Bola som pevne rozhodnutá, že sa uňho zastavím, keď bude oslavovať výročie 95 rokov. Malo to byť o mesiac. Malo... Rozhovor už nebude, už mi ostali len spomienky a slová v listoch. Taký človek, ako bol Ján Lazorík, sa narodí možno raz za 50, možno raz za 100 rokov a možno už nikdy. Skonal v nedeľu 30. augusta 2015 vo veku nedožitéch 95 rokov. Posledná rozlúčka bola v Krivanoch v stredu 2. septembra.